

ФІНАНСОВА СПРОМОЖНІСТЬ СОЛІДАРНОЇ СИСТЕМИ ПЕНСІЙНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ В УКРАЇНІ

О. Чеберяко, В. Бикова

*Київський Національний університет імені Тараса Шевченка,
01033, м. Київ, вулиця Володимирська, 60
e-mail: cheberyako@ukr.net, viktoriabykova20@gmail.com*

Встановлено взаємозв'язок поняття “фінансової спроможності солідарної пенсійної системи” та джерел формування надходжень Пенсійного фонду. Розглянуто динаміку фінансового стану Пенсійного фонду, важелі негативного впливу і рекомендації щодо подолання “нестачі власних доходів” Пенсійного фонду.

Ключові слова: солідарна пенсійна система, Пенсійний фонд, кошти Державного бюджету, джерела формування бюджету Пенсійного фонду, дефіцит бюджету Пенсійного фонду.

Питання фінансового забезпечення осіб похилого віку належить до сфери державних фінансів, оскільки від фінансової спроможності солідарної пенсійної системи залежить добробут майже третини населення країни. Для гарантування достатньої соціальної захищеності непрацездатного населення уряд України має з року в рік формувати достатню дохідну базу Пенсійного фонду, з якої за солідарним принципом здійснюється виплата пенсій.

Міжнародна практика свідчить, що пенсійна система будь-якої країни може успішно функціонувати за наявності реальних фінансових можливостей платників податків. Їхнім коштом формується стала та фінансово послідовна система пенсійного забезпечення, що інституційно спроможна протистояти економічним, демографічним, соціальним та політичним викликам, а також зубожінню населення шляхом належного заміщення пенсією втраченого доходу [1, с. 6]. Таким чином, забезпечення достатнього обсягу власних надходжень та бездефіцитності Пенсійного фонду сприяє фінансовій спроможності та самостійності солідарної пенсійної системи, що уможливує забезпечення осіб похилого віку адекватними, реальними, сталими та надійними доходами.

Формування фінансово спроможної та стійкої солідарної пенсійної системи є дискусійним питанням не лише для зарубіжних, але й для вітчизняних науковців. Найбільш влучно сформулювали поняття “фінансової спроможності та стійкості солідарної пенсійної системи” Р. Гольцман та Р. Хінц у своїй праці “Підтримка доходів осіб похилого віку в ХХІ столітті”. Зарубіжні економісти визначили фінансову спроможність та стійкість пенсійної системи як поточні та майбутні виплати пенсій відповідно до оголошених ставок внеску, тобто без непередбачуваного їх збільшення, скорочення пільг або дефіциту солідарної системи, який необхідно покривати бюджетними ресурсами [1].

О. Пищуліна пояснює, що під дією різного роду факторів впливу на пенсійну систему (демографічних, макроекономічних, інституційних) “проблема фінансової достатності пенсійної системи наразі є головною як для країн, що розвиваються, так і для більшості розвинених країн” [14]. Так, наприклад, О. Гаманкова зазначає, що “сумарна величина пенсійних внесків прямо залежить від демографічних факторів, ринку праці, рівня зайнятості, безробіття, заробітної плати та інших соціальних факторів”, а єдиним наразі можливим шляхом збалансувати солідарний рівень є непопулярні реформи, пов'язані з параметричними, а не структурними змінами [5. с. 30]. Ю. Гуцалова, навпаки, підкреслює, що? окрім фінансово-економічних можливостей держави, на

функціонування системи пенсійного забезпечення мають значний вплив “співвідношення соціальних інтересів, мотивацій уряду, ідеологій і політики правлячої партії” [6, с. 88]. Е. Лібанова у своїх наукових працях досліджувала вплив демографічного фактору на обсяги надходжень власних доходів до бюджету Пенсійного фонду України [13]. На думку В. Близнюк та Л. Яценко, “забезпечення соціальної захищеності непрацездатних громадян потребує значних обсягів фінансових ресурсів і збалансованості бюджету”, а збільшення рівня заробітної плати, економічне пожвавлення в економіці та суттєве звуження тіньового сегмента ринку праці матиме позитивне відображення на формування бюджету Пенсійного фонду [4, с. 41,49]. Аналіз наявних наукових публікацій свідчить про широкий спектр та важливість досліджуваної проблеми. Водночас, враховуючи вагомість внеску в розвиток цього питання вітчизняних науковців, можна наголосити на перспективності подальших досліджень проблематики, пов’язаної зі створенням дієвих механізмів забезпечення фінансової спроможності солідарної пенсійної системи.

Мета дослідження – за допомогою аналізу структури джерел фінансування Пенсійного фонду та обсягів видатків на пенсійне забезпечення з державного бюджету оцінити рівень фінансової спроможності солідарної системи пенсійного забезпечення

Методологічною основою написання наукової статті стали загальнонаукові методи пізнання: діалектика, аналіз, синтез, системність, наукове абстрагування, науково-критичне осмислення законодавчих та наукових джерел. Статистичний, порівняльний та системний методи використані щодо аналітичного опрацювання даних бюджету Пенсійного фонду та основної інформації, яка стосується теми загальнообов’язкового пенсійного страхування. Результати аналізу оформлено у вигляді таблиць та графіків, тобто використано графічний метод узагальнення даних. Досягнення загальних результатів відбулося з використанням методу якісних (змістовних) та кількісних узагальнень.

Солідарна система пенсійного забезпечення – це перерозподільна система “Pay – As – You – Go” (PAYG), що заснована на принципі солідарності. За нею пенсії пенсіонерам виплачуються з обов’язкових платежів, які надходять від працюючих у цей час громадян [17, с. 260]. Цей перший рівень пенсійної системи є наразі домінуючим в Україні. Водночас з 1 січня 2004 року з моменту прийняття Закону України “Про недержавне пенсійне забезпечення” від 09.07.2003 року № 1057-IV, який визначає правові, економічні та організаційні засади недержавного пенсійного забезпечення в Україні та Закону України “Про загальнообов’язкове державне пенсійне страхування” від 09.07.2003 року № 1058-IV в Україні де-юре функціонує трирівнева модель пенсійного забезпечення, а саме:

- солідарна система загальнообов’язкового державного пенсійного страхування;
- накопичувальна система загальнообов’язкового державного пенсійного страхування;
- система недержавного пенсійного забезпечення.

Де-факто, ситуація є дещо іншою. В Україні повноцінно діє лише два рівні: перший і третій, а створення обов’язкової накопичувальної складової більше 15 років залишається в статусі пріоритетного напрямку структурного реформування пенсійної системи.

На думку В. Базилевича, гарантована пенсія повинна виплачуватися державою і “залежить від здатності держави акумулювати необхідні для цієї мети грошові засоби” [3]. А страхування додаткової пенсії здійснюється страховими компаніями та пенсійними фондами і залежить від фінансових можливостей самих громадян.

Здатність держави акумулювати необхідні фінансові ресурси за солідарним принципом для забезпечення виплати гарантованої пенсії, тобто створення фінансово спроможної пенсійної системи, визначається фінансовими показниками діяльності Пенсійного фонду України, який “здійснює керівництво, та управління солідарною системою”. Відповідно до норм чинного законодавства, у структурі джерел наповнення та напрямів витрачання коштів Пенсійного фонду можуть бути такі статті:

Рис. 1. Джерела формування та використання коштів Пенсійного фонду України

Як зазначено вище, важливим критерієм фінансової спроможності солідарної пенсійної системи є здатність за принципом солідарності поколінь акумулювати у Пенсійному фонді достатній обсяг фінансових ресурсів, необхідних для виплат пенсій. Так, у 2018 році базовий фінансовий інститут сформував доходи та видатки, які становили відповідно 9,94 % та 10,07 % ВВП [12]. При цьому власні надходження повинні бути основним джерелом формування бюджету Пенсійного фонду. У 2019 році (рис. 2) у структурі дохідної частини також передбачено домінування власних надходжень. Їх розмір перевищує розмір бюджетних асигнувань у 1,3 рази. При цьому важливою статтею дохідної частини залишаються кошти, перераховані від сплати єдиного внеску на загальнообов'язкове державне соціальне страхування. У структурі власних доходів у 2018 році вони становили 55,9 %, або 196,85 млрд грн., а у 2019 році, відповідно, 56,2 %.

Різка зміна в структурі доходів бюджету Пенсійного фонду відбулася у 2016 році внаслідок скорочення ставки єдиного соціального внеску з 37 % (середня ставка) до 22 %, а також скасування ЄСВ, що утримувалося із заробітної плати робітника (3,6 %). Очікувалося, що такі дії уряду зменшать податковий тиск і, відповідно, стимулюватимуть працівників та роботодавців оформлювати трудові відносини офіційно. Проте, за даними Державної фіскальної служби, фонд оплати праці, з якого нараховувався ЄСВ у 2016 році зріс лише на 23,5 %, а нарахована сума ЄСВ зменшилася на 30,95 % [11]. Таким чином, можна стверджувати, що намагання уряду “детінізувати” економіку та збільшити розміри надходжень від сплати ЄСВ, обернулися ще більшою дефіцитністю бюджету, зростанням трансфертів майже у два рази: з 94,8 млрд грн у 2015 році до 142,587 млрд грн у 2016 році.

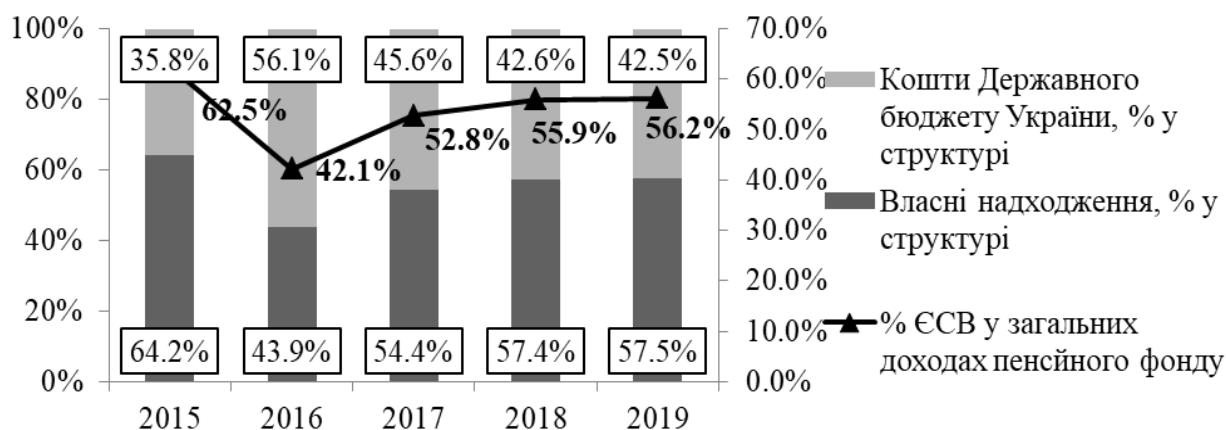

Рис. 2. Структура доходів бюджету Пенсійного фонду України у 2015-2019 рр.

Джерело: складено авторами на основі [7-10; 16].

Проте, починаючи з 2017 року, простежується позитивна тенденція до зростання частки власних доходів. Збільшення власних надходжень пояснюється зростанням фонду оплати праці, а, отже, збільшенням надходжень єдиного внеску. Водночас збереження значної частини надходжень з Державного бюджету України свідчить про неможливість самофінансування Пенсійного фонду [4, с. 42].

Всі кошти, акумульовані Пенсійним фондом, пенсійною системою першого рівня спрямовують на здійснення видатків. У 2019 році вони у номінальному виразі зросли на 64,95% порівняно з 2015 роком (172,56 млрд грн) та на 22,2 % порівняно з 2018 роком (детальніше див. табл. 1).

Таблиця 1

Співвідношення між власними доходами та загальною сумою видатків Пенсійного фонду України в 2015-2019 рр.

Показник	Роки ¹				
	2015	2016	2017	2018	2019
Власні доходи (з урахуванням залишку), млрд. грн.	171,64	112,57	159,78	203,86	245,89
Видатки за рахунок власних доходів, млрд грн.	210,77	202,10	226,68	259,17	303,405
Різниця між власними доходами та видатками, які фінансують з них, млрд. грн.	-39,13	-89,53	-66,90	-55,31	-57,52
Питома вага власних доходів у сумі видатків, які здійснюються за їх рахунок, %	81,44%	55,70%	70,49%	78,66%	81,04%
Загальна сума видатків, млрд грн.	265,67	253,45	291,47	358,60	438,233
Різниця між власними доходами та загальною сумою видатків, млрд грн.	-94,03	-140,87	-131,69	-154,75	-154,75
Питома вага власних доходів у загальній сумі видатків, %	64,61%	44,42%	54,82%	56,85%	56,11%

Джерело: складено авторами на основі [7-10; 16-17].

¹Тут і далі дані за 2019 рік є плановими, відповідно до Постанови Кабінету України від 16 січня 2019 року № 14 "Про затвердження бюджету Пенсійного фонду України на 2019 рік", за 2015-2018 роки – звітні дані.

Дані табл. 1 свідчать, що з 2016 року відбулося зростання і власних доходів, і загальних видатків. Водночас між власними доходами та видатками, які здійснюються за їх рахунок, постійно існує негативна різниця, яка становила 89,53 млрд грн у 2016 році і передбачена у плановому 2019 році в розмірі 57,52 млрд грн. Незважаючи на те, що за рахунок власних доходів відбувається покриття видатків від 44,42 % (у 2016 році) до 56,11 % (у 2018 році), недостачі у сотні мільярдів потребують додаткового фінансування з державного бюджету.

Така ситуація свідчить “про відсутність фінансової самостійності бюджету Пенсійного фонду, а також залежність від бюджетування з державного бюджету”. Фінансування прогалин страхового принципу солідарної пенсійної системи з держбюджету є досить обтяжливим для нього. Так, за даними Звітів про виконання Державного бюджету України, розміщених на офіційному сайті Державної Казначейської служби (таблиця 2), у 2019 році 23,39 % витрат за функціональною класифікацією видатків було здійснено на соціальний захист та забезпечення, з них 92,58 % – на соціальний захист пенсіонерів. За загальними підрахунками 21,3 % загальних бюджетних асигнувань у 2019 році – це асигнування саме до Пенсійного фонду. Отже, за останніх п’ять років, по суті, не відбулося кардинальних змін щодо питомої ваги бюджетних асигнувань, які спрямовуються на соціальний захист пенсіонерів. Так, у 2015 році частка асигнувань державного бюджету на видатки соціального захисту пенсіонерів становила 23,52 %, а у 2016 році збільшилася до 29,52 % (приблизно на 6 відсоткових пунктів). З 2017 року, незважаючи на абсолютне зростання видатків з Державного бюджету на соціальний захист пенсіонерів на 35,9 %, їхня частка у структурі загальних видатків навпаки зменшилася з 23,81 % у 2017 році до 21,3 %, як передбачено, у 2019 році.

Таблиця 2

Частка бюджетних асигнувань з Державного бюджету на соціальний захист пенсіонерів за функціональною класифікацією видатків бюджету в 2015-2019 рр.

Показник	Роки				
	2015	2016	2017	2018	2019
Видатки Державного бюджету (без урахування міжбюджетних трансфертів), млрд. грн.	402,931	484,436	561,368	690,110	853,176
Видатки на соціальний захист та соціальне забезпечення, млрд. грн.	103,700	152,218	144,827	162,124	199,627
% у загальній сумі асигнувань	25,73%	31,42%	25,8%	23,49%	23,39%
Видатки на соціальний захист пенсіонерів, млрд. грн.	94,811	143,013	133,695	150,091	181,683
% у загальній сумі асигнувань	23,52%	29,52%	23,81%	21,74%	21,3%

Джерело: складено авторами на основі [7-10; 16].

У 2019 році з 181,683 млрд грн запланованих бюджетних асигнувань до Пенсійного фонду, 19,48 % (або 35,4 млрд грн) – кошти на покриття розрахункового дефіциту Пенсійного фонду. Варто зазначити, що “з урахуванням втрат Пенсійного фонду через недонадходження коштів від платників податків, які залишилися на підконтрольній території, та видатків на пенсії пенсіонерам з числа внутрішньо переміщених осіб сума дефіциту становила б 2 млрд грн” [2]. Залишок бюджетних асигнувань спрямовується на виплату пенсій, надбавок та підвищення пенсій, а також компенсації страхових внесків за деякі категорії застрахованих осіб. Загалом у 2019 році заплановано загальну суму дотацій з бюджету на виплату пенсій у розмірі 146,283 млрд грн.

За останні п’ять років спрямування бюджетних коштів у видатках Пенсійного фонду таке (табл. 3).

Таблиця 3

**Спрямування коштів Державного бюджету України в 2015-2019 рр.
у видатках Пенсійного фонду**

Показник	Роки				
	2015	2016	2017	2018	2019
Кошти Державного бюджету України, млрд грн	94,82	142,59	133,46	150,09	181,683
<i>у т.ч.:</i>					
дотація на виплату пенсій, надбавок та підвищень до пенсій, а також компенсація страхових внесків за деякі категорії застрахованих осіб, млрд грн	63,05	56,97	77,36	117,95	146,283
<i>% у структурі</i>	66,50%	39,95%	57,96%	78,58%	80,52%
покриття дефіциту коштів Пенсійного фонду України для виплати пенсій, млрд грн	31,76	85,62	56,10	32,14	35,4
<i>% у структурі</i>	33,50%	60,05%	42,04%	21,42%	19,48%

Джерело: розраховано авторами на основі [7-10; 16].

Структура спрямування коштів Державного бюджету у видатках Пенсійного фонду, як свідчать дані табл. 3, в останні роки змінювалася. Якщо у 2016 році понад 60 % бюджетних асигнувань йшло на покриття дефіциту Пенсійного фонду України, то у 2018 та 2019 роках переважна частина коштів спрямовувалася на виплату пенсій, відповідно 78,58 % та 80,52 %.

У 2018 році 32,14 млрд грн (21,42 %) асигнувань з державного бюджету направлено на покриття дефіциту коштів Пенсійного фонду України для виплати пенсій, що загалом на 24 млрд грн менше, ніж у 2017 році. Інша частка бюджетних асигнувань у розмірі 117,95 млрд грн (78,58 %) йшла на фінансування пенсійних програм (99,43 млрд грн), доплату до прожиткового мінімуму (28,4 млрд грн), компенсацію пільгового розміру ЄСВ (4,59 млрд грн) [10].

Варто зазначити, що із запланованої у 2019 році суми 181,683 млрд грн бюджетних коштів для Пенсійного фонду 146,283 млрд грн (80,52 %) – це “не дефіцит страхової системи, а суто державні зобов’язання, які за законом повинні фінансуватися за рахунок коштів Державного бюджету” [3, с. 225]. Фінансування дефіциту Пенсійного фонду України за рахунок коштів Державного бюджету є досить обтяжливим для “грошового гаманця” держави, оскільки ці кошти могли б бути спрямовані на фінансування інших функцій держави – освіту, науково-дослідну роботу, медицину чи житлово-комунальне господарство. Якщо, наприклад, уявити, що кошти, які були спрямовані у вигляді дотацій з Державного бюджету, були б використані не на покриття дефіциту, а інвестовані в економіку, то це сприяло б збільшенню ВВП на 3,3 % у 2016 році та 1,1 % у 2018 році [12].

Причинами недоотримання коштів за страховим принципом, на нашу думку, є тінізація економіки, макроекономічна ситуація, низький розмір мінімальної заробітної плати, наявність обмеження на максимальну величину заробітної плати, на яку нараховується єдиний соціальний внесок, а також демографічна ситуація, за якої співвідношення платників податків та непрацездатного населення складає 1 до 1. У ЄС основним аргументом щодо реформування пенсійних систем та підвищення пенсійного віку (в Україні – це збільшення страхового стажу, необхідного для виходу на пенсію) є зростаюче демографічне навантаження на працююче населення [13, с. 66]. Отже, невідповідність пенсійних виплат доходам, отриманих від страхових внесків, породжує незбалансованість бюджету Пенсійного фонду та “нестачу власних надходжень”, а таким чином і залежність від дотацій з Державного бюджету, переважання у структурі видатків державного бюджету саме видатків на соціальну сферу.

Формування фінансово спроможної пенсійної системи за страховим принципом, як свідчать вітчизняні тенденції останніх років, залишається поки що перспективою для України. Щорічну неспроможність за рахунок власних надходжень, в тому числі за рахунок сплати єдиного соціального внеску, фінансувати пенсійні виплати породжує хронічну незбалансованість бюджету Пенсійного фонду, його постійну залежність від дотацій з державного бюджету.

Враховуючи, що відповідно до чинного законодавства система державного пенсійного забезпечення фінансується не лише з поточних страхових внесків, але й за рахунок коштів державного бюджету (за рахунок загальних податкових надходжень бюджету), на нашу думку, доцільним було б використовувати замість терміну “дефіцит” бюджету Пенсійного фонду, термін “нестача власних коштів” або “нестача страхових внесків з розподільної частини страхових внесків” ПФУ.

Позбутися “нестачі власних коштів” лише за рахунок зростання страхового стажу, підвищення пенсійного віку досить складно. Необхідно постійно вживати комплекс заходів, спрямованих на системне реформування ринку праці, заохочення до легалізації доходів громадян, формування сприятливого інвестиційного клімату та виваженої податкової політики, що сприятиме стимулюванню розвитку малого та середнього бізнесу, а, отже, і створенню нових робочих місць. Крім того, покращення системи пенсійного забезпечення неможливе без практичного впровадження її другого рівня, який може бути ефективно реалізований лише за умови економічного розвитку, наявності надійних інвестиційних інструментів вкладення пенсійних коштів, а також достатнього фінансового стану громадян.

Отже, фінансово спроможний перший рівень системи пенсійного забезпечення повинен бути побудований за критерієм доступності за витратами, тобто співвідношення можливостей окремих громадян та суспільства загалом. На практиці цей критерій визначається насамперед часткою власних доходів, в тому числі отриманих від сплати ЄСВ, у структурі джерел наповнення бюджету Пенсійного фонду. Водночас варто зазначити, що орієнтація на зростання коефіцієнта заміщення до бажаних показників відповідно до цього критерію пропорційно потребуватиме додаткового фінансового навантаження на роботодавця. Іншим критерієм, який визначає фінансово спроможну пенсійну систему, є її стійкість, тобто уникнення у середньостроковій перспективі невідкладної параметричної корекції, наприклад: ставок пенсійного внеску, пенсійного віку тощо. Створити стійку пенсійну систему можливо за умови досягнення бездефіцитності бюджету Пенсійного фонду, коли фактично і зникає потреба у здійсненні параметричних реформ.

Список використаної літератури

1. Holzmann R. Old-Age Income Support in the 21st Century / R. Holzmann, R. Hinz. – Washington, D.C.: The World Bank, 2005. – 218 p.
2. Аналітична довідка про підсумки роботи Пенсійного фонду України у I півріччі 2019 року [Ел. ресурс] // Пенсійний фонд України [сайт]. – Режим доступу: <https://www.pfu.gov.ua/1860752-analitychna-dovidka-pro-pidsumky-roboty-pensijnogo-fondu-ukrayiny-u-i-pivrichchi-2019-roku/>.
3. Базилевич В. Д. Страхування: підручник / за ред. В. Д. Базилевича. – К.: Знання, 2008. – 1019 с.
4. Близнюк В. Тіньова зайнятість і Пенсійний фонд: Втрачені можливості / В. Близнюк, Л. Яценко // Вісник Пенсійного фонду України. – 2017. – Лютий. – С. 41-49.
5. Гаманкова О. О. Реформування пенсійної системи України: вітчизняний і зарубіжний досвід / О. О. Гаманкова, В. О. Демченко // Фінанси, облік і аудит. – 2018. – № 1 (31). – С. 21-32.
6. Гуцалова Ю. Є. Фінансово-економічна сутність пенсійного забезпечення в Україні // Ю. Є. Гуцалова // Економічний вісник. – 2015. – № 2. – С. 86-93.
7. Звіт про роботу Пенсійного фонду України у 2015 та План роботи Пенсійного фонду України на 2016 рік [Електронний ресурс] // Пенсійний фонд України: [сайт]. – Режим доступу: <https://www.pfu.gov.ua/3828-zvit-pro-robotu-pensijnogo-fondu-ukra/>.
8. Звіт про роботу Пенсійного фонду України у 2016 році [Електронний ресурс] // Пенсійний фонд України: [сайт]. – Режим доступу: <https://www.pfu.gov.ua/3902-peredmovata-zmist-do-zvitu-pro-robotu/>.

9. Звіт про роботу Пенсійного фонду України у 2017 році, бюджет, пріоритети діяльності та План роботи Фонду на 2018 рік [Електронний ресурс] // Пенсійний фонд України: [сайт]. – Режим доступу: <https://www.pfu.gov.ua/32629-zvit-pro-rohttps-www-pfu-gov-ua-33226-zvit-golovy-pravlinnya-pensijnogo-fondu-ukrayiny-oleksiya-zarudnogo-pro-robotu-u-2017-rotsi-botu-pensijnogo-fondu-ukrayiny-u-2017-rotsi-byudzhet-priorytety-diyaln/>
10. Звіт про роботу та виконання бюджету Пенсійного фонду України у 2018 році [Електронний ресурс] // Пенсійний фонд України: [сайт]. – Режим доступу: <https://www.pfu.gov.ua/1534465-zvit-pro-robotu-ta-vykonannya-byudzhetu-pensijnogo-fondu-ukrayiny-u-2018-rotsi/>.
11. Надходження коштів єдиного внеску: додаткові матеріали [Ел. ресурс] // Державна фіскальна служба [сайт]. – Режим доступу: <http://sfs.gov.ua/diyalnist-/pokazniki-roboti/nahodjennya-podatktiv-i-zboriv--obov'яз/nahodjennya-koshtiv-edinogo-vnesku/>.
12. Національні рахунки [Електронний ресурс] // Державна служба статистики України. – Режим доступу: <http://www.ukrstat.gov.ua/>.
13. Пенсійна реформа в Україні: напрями реалізації: [колективна монографія] / за ред. Е. М. Лібанової. – К. : Ін-т демографії та соціальних досліджень ім. М. В. Птухи НАН України, 2010. – 270 с.
14. Пищуліна О. Фінансові, соціальні та правові аспекти пенсійної реформи в Україні. Світовий досвід та українські реалії / О. Пищуліна, О. Коваль, Т. Бурлай – К.: Центр Разумкова, Видавництво “Заповіт”, 2017. – 456 с.
15. Про затвердження бюджету Пенсійного фонду України на 2019 рік [Постанова Кабінету Міністрів України №14 від 16 січня 2019 року] [Електронний ресурс] // Верховна Рада України: [сайт]. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/14-2019-%D0%BF>. – Назва з екрана.
16. Річні звіти про виконання державного бюджету України за 2015-2018 роки [Електронний ресурс] // Державна Казначейська служба України: [сайт]. – Режим доступу: <https://www.treasury.gov.ua/ua/file-storage/vikonannya-derzhavnogo-byudzhetu>. – Назва з екрана.
17. Чеберяко О. В., Моделі Пенсійного забезпечення та реформування системи пенсійного забезпечення в Україні / О. В. Чеберяко, Г. М. Лозова // National economic development and modernization: experience of Poland and prospects for Ukraine. – Volume 1. – Collective monographe ditedby A. Pavlik, K. Shaposhnykov. – Kielce, Poland, 2017. – С. 253-272.

References

1. Holzmann, R. (2005). *Old-Age Income Support in the 21st Century*. Washington, D.C.: The World Bank [in Ukrainian].
2. Analitichna dovidka pro pidsumky roboty Pensiinoho fondu Ukrainy u Iprivrichchi 2019 roku [Analytical report on the results of the Pension Fund of Ukraine in the first half of 2019]. www.pfu.gov.ua. Retrieved from <https://www.pfu.gov.ua/1860752-analitichna-dovidka-pro-pidsumky-roboty-pensijnogo-fondu-ukrayiny-u-i-privrichchi-2019-roku/> [in Ukrainian].
3. Bazylevych, V. D. (2008). *Strakhuvannia [The Insurance]*. Kyiv: Znannia [in Ukrainian].
4. Blyzniuk, V., Yatsenko, L. (2017). Tinova zainiatisti Pensiinyi fond: Vtracheni mozhlivosti [Shadow Employment and the Pension Fund: Lost Opportunities]. *Visnyk Pensiinoho fondu Ukrainy – Bulletin of the Pension Fund of Ukraine*, 2, 41-49 [in Ukrainian].
5. Hamankova, O. O., Demchenko, V. O. (2018). Reformuvannia pensiinoi systemy Ukrainy: vitchyzniani i zarubizhnyi dosvid [Reforming the pension system of Ukraine: domestic and foreign experience]. *Finansy, obliki audit – Finance, accounting and audit*, 1 (31), 21-32 [in Ukrainian].
6. Hutsalova, Yu. Ie. (2015). Finansovo-ekonomichna sutnist pensiinoho zabezpechennia v Ukraini [Financial and economic essence of pension provision in Ukraine]. *Ekonomichnyi visnyk – Economic Bulletin*, 2, 86-93 [in Ukrainian].
7. Zvit pro robotu Pensiinoho fondu Ukrainy u 2015 ta Plan roboty Pensiinoho fondu Ukrainy na 2016 rik [Report of the Performance of the Pension Fund of Ukraine in 2015 and the Work Plan of the Pension Fund of Ukraine for 2016]. www.pfu.gov.ua. Retrieved from <https://www.pfu.gov.ua/3828-zvit-pro-robotu-pensijnogo-fondu-ukra/> [in Ukrainian].
8. Zvit pro robotu Pensiinoho fondu Ukrainy u 2016 [Report of the Performance of the Pension Fund of Ukraine in 2016]. www.pfu.gov.ua. Retrieved from <https://www.pfu.gov.ua/3902-peredmova-ta-zmist-do-zvitu-pro-robotu/> [in Ukrainian].
9. Zvit pro robotu Pensiinoho fondu Ukrainy u 2017 rotsi, biudzhet, priorytetydiialnosti ta Plan roboty Fondu na 2018 rik [Report of the Performance of the Pension Fund of Ukraine in 2017, budget, activity priorities and the Fund's Work Plan for 2018]. www.pfu.gov.ua. Retrieved from <https://www.pfu.gov.ua/32629-zvit-pro-rohttps-www-pfu-gov-ua-33226-zvit-golovy-pravlinnya-pensijnogo-fondu-ukrayiny-oleksiya-zarudnogo-pro-robotu-u-2017-rotsi-botu-pensijnogo-fondu-ukrayiny-u-2017-rotsi-byudzhet-priorytety-diyaln/>

- www.pfu.gov.ua-33226-zvit-golovy-pravlinnya-pensijnogo-fondu-ukrayiny-oleksiya-zarudnogo-pro-robotu-u-2017-rotsi-botu-pensijnogo-fondu-ukrayiny-u-2017-rotsi-byudzhet-priorytety-diyaln/ [in Ukrainian].
10. Zvit pro robotu ta vykonannya biudzhetu Pensiinoho fondu Ukrainy u 2018 rotsi [Report of the Performance of the Pension Fund of Ukraine in 2018]. *www.pfu.gov.ua*. Retrieved from <https://www.pfu.gov.ua/1534465-zvit-pro-robotu-ta-vykonannya-byudzhetu-pensijnogo-fondu-ukrayiny-u-2018-rotsi/> [in Ukrainian].
 11. Nadkhodzhennia koshtiv yedynoho vnesku: dodatkovi materialy [Social contribution: additional materials]. *www.sfs.gov.ua*. Retrieved from <http://sfs.gov.ua/diyalnist-/pokazniki-roboti/nadhodjennya-podatktiv-i-zboriv--obovjaz/nadhodjennya-koshtiv-edinogo-vnesku/> [in Ukrainian].
 12. Natsionalni rakhunky [The national accounts]. *ukrstat.gov.ua*. Retrieved from <http://www.ukrstat.gov.ua/> [in Ukrainian].
 13. Libanova, E. M. (Eds.) (2010) *Pensiina reforma v Ukraini: napriamy realizatsii [Pension reform in Ukraine: directions for implementation]*. Kyiv: In-t demohrafii ta sotsialnykh doslidzhenim. M.V. Ptukhy NAN Ukrainy [in Ukrainian].
 14. Pyshchulina, O., Koval, O., Burlai, T. (2017). *Finansovi, sotsialni ta pravovi aspekty pensiinoi reformy v Ukraini. Svitovyi dosvid ta ukrainski realii [Financial, social and legal aspects of pension reform in Ukraine. World experience and Ukrainian realities]*. Kyiv: Tsentrazumkova, Vydavnytstvo Zapovit [in Ukrainian].
 15. Pro zatverdzhennia biudzhetu Pensiinoho fondu Ukrainyna 2019 rik [The budget of the Pension Fund of Ukraine for 2019]. (2019, January 16). *Vidomosti Verkhovnoi Rada Ukrainy – Bulletin of Verkhovna Rada of Ukraine. Kyiv* [in Ukrainian].
 16. Richnizvity pro vykonannya derzhavnogo biudzhetu Ukrainy za 2015-2018 roky [Annual reports on the implementation of the state budget of Ukraine for 2015-2018]. *www.treasury.gov.ua*. Retrieved from <https://www.treasury.gov.ua/ua/file-storage/vikonannya-derzhavnogo-byudzhetu> [in Ukrainian].
 17. Cheberiyako, O.V., Lozova, H.M. (2017) *Modeli Pensiinoho zabezpechennia ta reformuvannia systemy pensiinoho zabezpechennia v Ukraini [Models of Pension Provision and Reform of the Pension System in Ukraine]*. *National economic development and modernization: experience of Poland and prospects for Ukraine*, Vol.1,253-272 [in Ukrainian].

Стаття надійшла до редколегії 18.02.2019
Прийнята до друку 13.03.2019

FINANCIAL STABILITY OF THE SOLIDARITY PENSION SYSTEM IN UKRAINE

O. Chebereyako, V. Bykova

*Taras Shevchenko National University of Kyiv
01033, Kyiv, Volodymyrska Street, 60
e-mail: cheberyako@ukr.net, viktoriabykova20@gmail.com*

The article is devoted to actual issues of public finance – old-age income support and social security in the twenty-first century. For this reason, government has tried to guarantee old-age's pension eligibility. In our country pension system is presented with three-level pension system, which join mandatory and voluntary components – solidary system (first level), compulsory accumulation system (not exist now) and private pension system. According to Ukrainian's pension model, basic and minimum pensions are funded by solidary system or PAYG (“Pay-As-You-Go”) system. As the results, maintains of sufficient financial resources of Pension fund's budget is very important for financial stability of pension system.

The authors show the relationship between sufficient financial support for the elderly in Ukraine and the financial capacity of the solidarity pension system. It was found that in order to form a financially stability pension system, it is necessary to ensure a sufficient amount of own pension fund revenues and avoiding deficit of the Pension Fund's budget. So, the main indicators of current PAYG system in Ukraine include the public pension expenditures and deficit of the Pension Fund.

The article presents dynamics of revenues to the Pension Fund of Ukraine and structure of own pension fund revenues and allocations from the government budgeted. According to author's research, the main source of revenue collection of the Pension fund's budget in Ukraine is the budget's transfers.

The budget expenditures in the structure of income of the pension fund are also analyzed. The total amount of the government budget expenditures that are directed to financing the pension fund are about twenty percent. In our opinion, the key reasons of the “lack of own income” are the shadowing of the economy, the macroeconomic situation, the low minimum wage, the existence of a limit on the maximum amount of wages, which accrues percent of social contribution.

As a conclusion, the authors suggest measures for solving the issue of “lack of own income” of the Pension Fund of Ukraine – rising the retirement age, labor market’s reforming, increasing insurance fees and implement compulsory accumulation system. The analytical materials and conclusions can be useful for following researches of finding solutions for achieving the financial stable Pay-You-Go system.

Key words: pension system, The Pension fund, social insurance payments, deficit of The Pension fund, government budget.